

Ja no en queda res? La defunció administrativa de l'històric comunisme català

La defunció i desaparició d'ICV ha suposat quelcom més que un simple acte administratiu | Ha estat també el punt i final d'un projecte que ha marcat la història de la Catalunya del segle XX i inicis de l'actual segle

Mítging del PSUC el 1980, amb Gutiérrez Díaz i Marcelino Camacho, de CCOO. | Josep Maria Montaner

Juliol de 1936 havia marcat l'inici d'un projecte que, definitivament, fou enterrat i sense opció de resurrecció el passat juliol de 2019. 83 anys després del naixement del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), els seus hereus en forma d'Iniciativa per Catalunya Verds (ICV) presentaven concurs de creditors i la petició de liquidació immediata de l'entitat davant d'un jutjat mercantil de Barcelona. Els **9,2 milions d'euros de deutes del partit** forçaven a deixar de banda la possibilitat de proposar algun tipus de conveni o pla de pagaments als creditors, ja que ni la venda dels diferents locals de la formació, valorats en uns 8,2 milions, podien eixugar-ne el deute.

Tanmateix, la defunció i desaparició d'ICV ha suposat quelcom més que un simple acte administratiu. Ha estat també el punt i final, sense opció de retorn, d'un **projecte que ha marcat amb propietat, amb majúscules, no només la trajectòria històrica del comunisme català del segle XX, sinó també de la història de la Catalunya** del segle XX i inicis de l'actual segle. No oblidem que el PSUC fou un partit determinant en la trajectòria política, econòmica, militar i cultural de Catalunya durant els anys de la Guerra Civil, formant part del Govern de la Generalitat, encarregant-se de **conselleries determinants en la gestió de la rereguarda** i, a més, deixant una empremta sòlida en l'esfera cultural. El PSUC també fou pal de paller de bona part de la lluita antifranquista a Catalunya. I també un partit rellevant en el procés per al restabliment i consolidació de l'autonomia catalana, tot i que amb uns resultats electorals per sota de les seves expectatives. De fet, aquesta dinàmica descendent en termes electorals continuà arran de la complexa i/o traumàtica evolució del PSUC cap a **ICV** el febrer de 1987 -amb una particular fusió

amb el món eco-socialista-. I així continuà fins a l'extrem final de quedar integrat i diluït dins del projecte d'allò que avui dia podem identificar, amb tots els peròs que vulguem, com l'espai dels **Comuns**. I tot això havent passat per un camí de nombroses escissions internes, lligades a episodis determinants del moviment comunista mundial com la repressió soviètica davant els esdeveniments txecoslovacs de 1968 o la invasió d'Afganistan l'any 1979.

Pensem.

© Còpia digital Biblioteca Pavelló de la República

Cartell de 1936 'Ingresseu al Partit Socialista Unificat', signat per PSO, PCC, USC i PCP. Foto: Col·lecció Cartells del Pavelló de la República (UB); C-342; F-342.

El **naixement del PSUC el 24 de juliol de 1936** entroncà amb una doble realitat que havia caracteritzat la Catalunya posterior a novembre de 1917. Per una banda, els difuminats cants de sirena que procedien de la Rússia revolucionària dels bolxevics, i que quedaren clarificats el març de 1919 amb la fundació de la Internacional Comunista (IC) i, amb ella, la identificació de la Revolució Russa com una revolució que tenia com a objectiu expandir el comunisme a nivell mundial. Això suposà el tret de sortida per al naixement d'una nova ideologia a Catalunya, el comunisme. Tanmateix, la influència exterior no fou l'únic element que ho explicà. Al cap i a la fi, i en segon lloc, **l'obrerisme català tenia una columna vertebral sòlida i amb llarga trajectòria històrica**, hegemonitzada per l'anarcosindicalisme però on els petits nuclis socialistes i fins i tot certs sectors del republicanisme liberal progressista també hi tenien presència, fins al punt que en el primer cas esdevindria la pedrera fonamental d'on sorgirien els primers grups comunistes catalans.

Així, doncs, la **suma del factor exterior i interior donà com a resultat l'existència dels primers grups comunistes** a Catalunya a partir d'inicis dels anys vint del segle passat. Aquests s'iniciaren, per una banda, seguint el referent de la IC i com a filial catalana del partit comunista d'àmbit estatal espanyol, primer el Partit Comunista Espanyol, després del Partit Comunista Obrer Espanyol i, finalment, del Partit Comunista d'Espanya (PCE). Ara bé, també es fundaren partits comunistes que, sense formar part de la IC reconeixien el llegat de la Revolució Russa de novembre de 1917 -segons el nostre calendari-, exclusivament d'implantació catalana i sense subordinació a partits d'àmbit estatal: el cas més rellevant fou el **Partit Comunista Català el novembre de 1928**. En tots els casos, però, el factor nacional tingué sempre un paper rellevant: el comunisme fou interpretat com un projecte d'alliberament social i també nacional que passava pel separatisme o bé per un projecte federal o confederal. Així, doncs, **quedava palesa l'evidència que la qüestió nacional no era aliena a la idiosincràsia del moviment obrer català**. Josep Termes ja demostrà a la seva àmplia obra historiogràfica com l'obrerisme català i la qüestió nacional no eren factors antagonics sinó integrats.

L'entrada en escena del PSUC suposà una nova constatació en aquest sentit i, alhora i en part per aquesta mateixa lògica, **una de les majors originalitats de l'obrerisme català i de la història de la Catalunya, així com de la història europea i mundial del segle XX**. En un mateix partit es fusionaven quatre organitzacions -Unió Socialista de Catalunya, Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol, Partit Comunista de Catalunya i Partit Català Proletari-. **La nova formació no era comunista sinó unificada**, tal i com indicava el seu nom. No obstant, ella mateixa situava l'àmbit de la IC i, posteriorment, la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques (URSS), com el seu espai natural. El PSUC era una original fusió de socialistes i comunistes que tenien en el marxisme la seva primera bandera, l'antifeixisme com a segona -no oblidem que el partit es fundà sis dies després de l'inici d'una Guerra Civil que era interpretada com una guerra contra el feixisme- i el nacionalisme com a tercera -defensant un projecte primer confederal, per passar després a la lògica federal-. El PSUC presentava, doncs, un projecte de nou tipus de partit i, a més, **quedava fora del control de Madrid i Moscou**, ja que no naixia com a filial i, allò que era més rellevant, el context de la Guerra Civil impedia que tant la direcció del PCE com el Comitè Executiu de la IC poguessin exercir influència i control sobre el partit català.

Tanmateix, arran de la pròpia evolució militar de la Guerra Civil a partir de maig de 1937 i el posterior inici de l'exili de febrer de 1939 el cercle sobre el PSUC es va anar enfortint des de Moscou i la direcció del PCE, que aspiraven a reconduir-lo a una filial catalana i eliminar la seva essència com a partit unificat. **El sector majoritari del PSUC acceptà la conversió en un partit comunista estalinista, però no la seva redefinició com a filial catalana del PCE**, malgrat que existiren alguns sectors dins del partit favorables a aquesta tesi. I enmig d'aquesta disputa, l'estiu

de 1939 el Comitè Executiu de la IC, amb el suport de la direcció del PCE, adoptà una decisió aparentment sorprenent i que enfortia l'originalitat del PSUC: **era reconegut com a secció nacional de la IC. Així, doncs, un mateix Estat tenia dues seccions oficials, PCE i PSUC.** Era una decisió que contradeia els principis fundacionals de la IC -un Estat, un partit- i la seva posterior praxi política. Però el Comitè Executiu de la IC i la direcció del PCE consideraren que aquest era el millor mecanisme per acabar enfortint els seus lligams amb el PSUC i, a partir d'aquí, aconseguir-ne el seu control. L'any 1949 se'n constataren els resultats. La defenestració de l'històric secretari general del PSUC des de juliol de 1936, **Joan Comorera**, partidari de la independència orgànica del PSUC respecte al PCE, així ho certificà.

Gran Mitin
Terrassa, dissabte 1 de Març de 1980
a les 9'30 de la tarda
Pavelló d'Esports Sda. Família/C. Faraday nº 91

**SANTIAGO
CARRILLO**

GREGORIO LOPEZ RAIMUNDO
ANTONI GUTIERREZ
CELESTINO SANCHEZ
AGUSTI DAURA

PSUC
Partit Socialista Unificat de Catalunya

Cartell anunciant un míting del PSUC a Terrassa l'1 de març de 1980, amb Santiago Carrillo, Gregorio López Raimundo, Antoni Gutiérrez, Celestino Sánchez i Agustí Daura. Foto: Associació Centre d'Estudis i Documentació de la Comunicació (CEDOC).

Pensem.

La trajectòria del partit entre 1949-1980, però, el situà novament en el centre de l'escenari català en tant que pal de paller de bona part de la lluita antifranquista. Reivindicant el reconeixement dels drets nacionals de Catalunya -però sense apostar per tesis separatistes- i apostant per la prioritat de l'enderrocament del franquisme en tant que dictadura d'arrel feixista, escrigué una etapa en majúscules de la història catalana. Tanmateix, les contínues escissions internes arran de 1968 i 1979 suposaren també un afebliment per al partit i un dels factors que explicarien la seva trajectòria descendent des de 1980. L'enfonsament de la URSS el 1991, previ naixement d'ICV el 1987 que ja el situava en una esfera deslligada clarament del comunisme soviètic, permeté ubicar la nova formació en un espai de lluita per la qüestió mediambiental, unida a la voluntat de resposta davant la creixent desigualtat social del món globalitzat però, això sí, **deixant de banda els esquemes heretats del món comunista i apostant per una lògica no tant distant de les tesis d'una socialdemocràcia**, la qual, per la seva part, havia anat virant cap a posicions cada vegada més centristes.

Adhesiu polític de 1987 anunciant la creació d'Iniciativa per Catalunya. Foto: UAB. Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General. CEDOC.

La bandera de la defensa dels drets nacionals de Catalunya també formà part d'ICV, tot i que, arran de la situació política generada a Catalunya a partir del 2010, l'ha situat en una **posició flexible però ahora ambivalent**. Si a tot això se li suma l'impacte del **Moviment 15M** a partir de 2011 a nivell estatal, i el seu impacte en l'àmbit català amb la configuració de l'espai dels **Comuns**, s'explica en bona mesura per què la trajectòria iniciada el juliol de 1936 ha quedat enterrada i sense opció de resurrecció el juliol de 2019. El seu llegat històric, però, forma part del camí amb el qual s'ha teixit la història de Catalunya.

@pensem_cat

La coordinadora nacional d'ICV, Marta Ribas, en roda de premsa el març de 2018. Foto: Sara González.

BIBLIOGRAFIA

- Cebrían, Carme, *Estimat PSUC*, Empúries, Barcelona, 1997
- Lardín, Antoni, *El PSUC a les empreses catalanes durant el primer franquisme (1939-1959)*, Cossetània, Valls, 2007
- Martín, Josep Lluís, *Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya (1930-1936)*, Curial, Barcelona, 1977
- Martín Ramos, José Luis, *Rojos contra Franco. Historia del PSUC, 1939-1947*, Edhasa, Barcelona, 2002
- Molinero, Carme i Ysàs, Pere, *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*, L'Avenç, Barcelona, 2010
- Pala, Giaime, *Cultura clandestina. Los intelectuales del PSUC bajo el franquismo*, Comares, Granada, 2016
- Pala, Giaime, *El PSUC L'antifranquisme i la política d'aliances a Catalunya (1956-1977)*, Base, Barcelona, 2011
- Pala, Giaime (ed.), *El PSU de Catalunya. 70 anys de lluita pel Socialisme*, Associació Catalana d'Investigacions Marxistes/Ediciones de Intervención Cultural, Barcelona, 2008
- Puigsech, Josep, *Entre Franco y Stalin. El difícil itinerario de los comunistas en Cataluña, 1936-1949*, El Viejo Topo, Mataró, 2009
- Puigsech, Josep i Pala, Giaime (ed.), *Les mans del PSUC. Militància*, Memorial Democràtic/Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2017.
- Puigsech, Josep, *Nosaltres, els comunistes catalans. El PSUC i la Internacional Comunista durant la Guerra Civil*, Eumo, Vic, 2001

